

Vincent Bijlo

Gedreven door engagement

'Ik kijk met verbazing naar de wereld om me heen', zegt de blinde cabaretier, schrijver en — sinds kort — omroepmanager. Deze week verscheen zijn nieuwste boek, geschreven vanuit het perspectief van een hond. Zijn belangrijkste doel in al zijn activiteiten: mensen aanzetten tot zelf nadenken. 'Misschien ga ik wel de politiek in' » Linda Huijsmans

'Alles van overwaarde is waarde-loos. Als we ons dat gaan realiseren, is het einde van de financiële crisis in zicht.' Vincent Bijlo is cabaretier, schrijver, interim-manager bij de omroep Llink, radiomaker, muzikant en heeft dus ook een duidelijke mening over bijna alles. 'Misschien ga ik nog wel eens de politiek in. Maar dan wel meteen als premier.'

In de achtertuin van zijn woning even buiten Utrecht strijden kinderstemmen van de naastgelegen opvang en vogelgekewetter om de aandacht. De lente zit in de lucht. In de tuin scharren twee cavia's — van de burens — en een kip — van hemzelf — en terwijl Vincent Bijlo (1965) voorgaat naar zijn studio achter het huis, begint zijn vrouw op de veranda de zolen van zijn schoenen schoon te schrapen. 'Gisteravond ben ik vol in de hondenpoep getrapt', vertelt hij geamuseerd. 'Dat moet gebeurd zijn op de paar meter tussen de taxi en mijn voordeur. Het kan niet anders of het is een vingervijzing van mijn Ottomaanse herder Perkins. Ik heb zijn gedachtegoed in mijn boek verkwaanseld en daar wilde hij me even fijntjes op wijzen.'

Hij grijnst tevreden. Vincent Bijlo is trots op Perkins, de hoofdpersoon in zijn nieuwste boek *De Ottomaanse herder*, een door Bijlo zelf verzonden hondenas. Nu hij veel over het boek praat, komt ook de Ottomaanse herder weer regelmatig 'terug', al is hij, en met name zijn vrouw, niet altijd even blij met de manier waarop. Perkins is in het boek de blindengeleidehond van Sikko, een man die bij de AIVD telefoongesprekken afluistert op zoek naar mogelijke terroristen die aanslagen beramen. Het hele boek is geschreven vanuit het perspectief van Perkins. Die vertelt ons over de lange geschiedenis van zijn ras, over wat hij ziet en over de achterdocht die Sikko koestert tegen de zienden in de wereld.

Het idee voor dit perspectief kreeg Bijlo door een reportage van fotograaf Pep Bolet. Die maakte een serie portretten van blindengeleidehonden in opleiding, en liet de wereld zien vanuit hun ogen. 'Zelf kijk ik vaak met verbazing naar de wereld om me heen. Voor een hond geldt dat nog veel sterker. Ik kan dus mijn eigen ervaringen in Perkins projecteren', verklaart Bijlo zijn keuze. 'Bovendien wekt de relatie tussen

baas en hond bij veel mensen een bepaalde vorm van ontroering op.'

Vincent Bijlo is bekend geworden als cabaretier. Toen hij als twintiger hoorde dat de KRO en de Gehandicaptenraad een cabaretfestival hadden uitgeschreven vond hij dat aanvankelijk een afschuwelijk voorbeeld van gettoïsering. Maar het idee dat hij harde grappen kon maken over handicaps, en de 2000 gulden die de winnaar zou krijgen, trokken hem over de streep. Hij won. In 1988 ontving hij de publieks- en de persoonlijkheidsprijs op het Leids Cabaretfestival en een jaar later trok hij met zijn eerste avondvullende voorstelling door het land. Inmiddels is hij aan zijn twaalfde bezig: *Mijn laatste sigaret*.

Naast zijn blindheid is vooral zijn engagement zijn handelsmerk geworden. Vincent Bijlo windt zich op over alledaagse gebeurtenissen en heeft daar een heel eigen visie op. Die klinkt ook door in zijn romans. Zijn eerste twee, *Het instituut* en *Achttien hoog*, zou je autobiografische fictie kunnen noemen over het leven van een

'IK WIL DE WERKELIJKHEID KANTELEN EN DAARNA WEER OP Z'N PLAATS ZETTEN'

blinde jongen. *De Woordvoerder*, die daarop volgde, speelt zich af in politiek Den Haag en ook in *De Ottomaanse herder* is eerder een actueel dan een persoonlijk boek. 'Maar het is natuurlijk wel mijn gedachtegoed dat je er in terugziet.' Perkins slikt een USB-stick van Sikko in en poept die voor de deur van het AIVD-kantoor weer uit. Een bekende tv-journalist, Pieter K. de Groot, vindt de stick en kondigt groots aan dat hij de beruchte 'Domstadgroep' gaat oprollen. De uren durende televisieshow wordt steeds onderbroken door een stroom aan reclame over incontinentieluiers en andere nuttige zaken die geld in het laatje brengen. Veel geld. Het is een hilarische episode in het boek, die Vincent Bijlo met veel plezier geschreven heeft, maar hij wil er ook iets mee zeggen. 'Ik wil dat iedereen zelf blijft nadenken. Wie naar zo'n programma kijkt moet zich realiseren wat het belang is van Peter R. de Vries en van SBS6. Dat is niet het oplossen van de moord op Natalee Holloway, maar geld

verdienen, of erger nog: ijdeltuiterij. Daar blijf ik op hameren.'

Sinds kort is Vincent Bijlo 'interim-manager' bij Llink. De omroep kampt met grote financiële problemen en moet voor 1 april ook nog eens 150.000 leden zien te werven. Bijlo oefent deze 'baan' onbezoldigd uit: 'Ik vind dat Llink iets toevoegt aan het publieke bestel. Ze maken programma's over duurzaamheid en idealisme, zaken die ik belangrijk vind, maar waar adverteerders minder in geïnteresseerd zijn. Juist daarvoor is het publieke omroepsysteem in het leven geroepen. Ik motiveer de medewerkers: je werkt niet voor Llink, je bént Llink. Wie bij zo'n idealistische omroep werkt mag niet onverschillig zijn. Je moet staan voor wat je uitdraagt.'

Taal als gereedschap

Cabaret en fictie zijn voor Vincent Bijlo twee manieren om zijn ideeën vorm te geven. De twee genres stellen elk hun eigen eisen aan het gebruik van de taal. 'Als ik begin met een roman, merk ik dat ik nog te veel podiumtaal gebruik. Dan schrijf ik te los, te gemakkelijk. Op het podium ben je er altijd zelf bij en als het misgaat kun je snel corrigeren, of een grap net iets anders vertellen. Dat kan op papier niet. Mijn eerste versies zijn altijd te slordig geschreven. Woorden op papier vragen aandacht, maar geven je ook de ruimte. Als ik voor een zaal sta, ben ik aangewezen op het kortetermijngeheugen van de toeschouwers. Bovendien horen zij de taal alleen maar en daardoor vergeten ze het ook sneller. Die twee genres zijn heel verschillend. In beide gevallen werk ik met taal, maar het luistert nogal nauw. Ik houd van taal. Het is mijn gereedschap. Op het podium heb je met heel veel andere factoren te maken: het publiek, het gebruik van de ruimte, de omgeving, je eigen stem, de dynamiek. Dat heb je op papier allemaal niet.'

De marges van een cabaretoorstelling zijn smal, zo heeft hij gemerkt. Bij de voorbereiding van zijn meest recente programma, *Mijn laatste sigaret*, heeft hij de ongeschreven regels van het genre aan den lijve ondervonden. 'Een korte spanningsboog, werken met duidelijke clous, snelle grappen, hilariteit en het theatrale effect dat je kunt bereiken door alleen je lichaam, je

FOTO'S: ROB OVERMEER

Vincent Bijlo: 'Wij hebben tijd en geld over om ons verongelijkt te voelen'

mond te gebruiken, dat is cabaret. Bij de eerste try-outs merkte ik dat ik een toneelmonoloog had geschreven. Dat werkte niet. De toeschouwers vonden het moeilijk. Daar waren ze niet voor gekomen.' Hij denkt dat hij nog eens een groter stuk voor toneel gaat schrijven omdat hij daarin zo veel dieper kan gaan. Cabaret is toch een beperkte vorm, constateert hij: 'Als je de hele tijd maar grappen maakt, kun je niet van je publiek vragen om jou serieus te nemen.'

Toch ligt zijn hart nog steeds bij de kleinkunst van het cabaret. De lach is een belangrijk wapen, heeft hij ondervonden. 'De lach relativeert veel. Als cabaretier stel ik me altijd ten doel om mensen anders naar buiten te laten gaan dan ze binnenkwamen. Ik wil de werkelijkheid kantelen en daarna weer op z'n plaats zetten.'

Zijn laatste boek is niet autobiografisch, maar Bijlo signaleert er wel ontwikkelingen in de Nederlandse maatschappij in die hem zorgen baren. Van Sikko heeft hij een boze man gemaakt, zo een waarvan Bijlo er steeds meer ziet in Nederland: 'Gefrustreerde autochtonen die een slachtoffercultuur voor zichzelf creëren en zich daaraan laven. Bij gehandicapten zie je dat ook vaak. Het voordeel daarvan is dat ze zelf niets hoeven te doen en overal anderen de schuld van kunnen geven: "De regering heeft ons dit aangedaan en zie nu eens hoe wij lijden". Ik zie dat als een bijwerking van onze grote welvaart. Wij hebben tijd en geld over om ons verongelijkt te voelen.'

Politieke partijen als de LPF, PVV en Trots op Nederland cultiveren die ontevredenheid om-

'HET IS GEEN MORAAAL, IK LEG MENSEN NIETS OP, MAAR IK PROBEER DUIDELIJK AAN TE WIJZEN WAT ER NIET DEUGT'

dat dat voor hen electoraal interessant is, stelt Bijlo. Hij is ervan overtuigd dat een deel daardoor ook aangesproken raakt; mensen die daarvoor niet werden.

Sikko vertaalt teksten van een radicale filosoof die verschil maakt tussen 'zienici' en cynici. De eerste categorie zijn mensen die wel kunnen zien, maar niet werkelijk waarnemen wat er is. Onder de tweede vallen blinden zoals Sikko, wiens ogen niet goed functioneren, maar die daardoor wel veel beter in de gaten hebben wat er werkelijk aan de hand is. Het is een extremistische visie en Bijlo haast zich te zeggen dat hij het aanmatigend vindt om te stellen dat het feit dat hij blind is hem 'beter' maakt dan anderen. Om er meteen aan toe te voegen: 'maar voordelen heeft het wel'. Zo hoeft hij zich niet te wapenen tegen het enorme beeldbombardement dat

iedere dag over zienden wordt uitgestort. 'Je moet een firewall om je heen bouwen en die bijwerkingen maken je onverschilliger voor de inhoud ervan.' Dieptepunt in dit opzicht vindt Bijlo de foto van de vermoorde Pim Fortuyn op de voorkant van de kranten. Die heeft ook op hem een onuitwisbare indruk gemaakt, zegt hij. Maar hoe is dat mogelijk? Hij kan die foto immers niet 'zien'? 'De gruwelijkheid zit in mijn hoofd. Ik herinner me die stagiair van BNN die met bibberende stem verslag deed voor de radio. Ik herinner me radiopresentator Ruud de Wild, met wie Fortuyn vijf minuten eerder nog parmantig had zitten ouwehoeren. Die foto is het symbool van de gestolde ellende. Die zit ook in mijn hoofd. De nacht erna heb ik niet geslapen. Net als bij jou komt dat beeld steeds bij mij terug.'

Wereldverbeteraar

Vincent Bijlo wil de wereld veranderen, jazeker. Niets meer en niets minder. Hij heeft een boodschap, hij heeft duidelijke ideeën en die deelt hij graag. Of het nu met zijn lezers is of met het publiek in de theaterzaal. 'Het is geen moraal, ik leg mensen niets op, maar ik probeer duidelijk aan te wijzen wat er niet deugt. Absoluut. Ook mijn nieuwe boek is daar weer een bijdrage toe. Maar dat niet alleen. Anders kan ik beter essays gaan schrijven. Ik houd van de roman als genre omdat het me in staat stelt om me in een andere wereld te verplaatsen, maar tegelijkertijd ook lijntjes te leggen naar de "echte" wereld daarbuiten.'

Met Sikko loopt het goed af in het boek. Hij moet Nederland weliswaar verlaten, maar komt met zijn nieuwe liefde Suzanne, die als Nationale Coördinator Terreurbestrijding zijn baas was, en hun beider honden, terecht in Berlijn. Voor Vincent Bijlo is die stad het symbool van de hoop. 'Er is heel veel ruimte, wat het bij uitstek een blindvriendelijke stad maakt, maar de mensen daar hebben ook veel ideeën. Die stad is volop in ontwikkeling. Berlijners durven groot te denken en dat leidt tot meer resultaat dan dat idiote gepolder van ons. In Berlijn is alles gebeurd wat er maar in een mensenleven kan gebeuren en dat geeft de stad een veerkracht en een beschaving waaruit ik hoop put. Het is de stad van de hoop voor iedereen die zelf kan en wil nadenken.'

Als we afscheid nemen staan Bijlo's schoenen keurig naast elkaar op de veranda in de zon. De cavia's zijn spoorloos verdwenen en ook van Perkins is geen spoor meer te bekennen. ■

De Ottomaanse herder

Vincent Bijlo, uitg. de Arbeiderspers, € 15,95

